

УДК 821.111-312.6
К33

Серія «Біографії та мемуари»

Вперше опубліковано у 2017 році Picador, імпринт Pan
Macmillan, відділ Macmillan Publishers International Limited

Перекладено за виданням:

Kay, Adam. This is Going to Hurt : Secret Diaries of a Junior
Doctor / Adam Kay. – London : Picador, 2017. – 288 p.

Переклад з англійської Андрія Лапіна

Дизайнер обкладинки Рената Куртвелієва

Кей А.

К33 Буде боляче. Таємні щоденники лікаря-ординатора /
Адам Кей ; пер. з англ. А. Лапіна. – Х. : Віват, 2020. – 256 с. –
(Серія «Біографії та мемуари», ISBN 978-966-942-829-5).
ISBN 978-966-982-066-2 (укр.)
ISBN 978-1-5098-5865-1 (англ.)

Робота лікарів схожа на їхній химерний почерк – звичайний пацієнт нічого в цьому не втімає. Без допомоги спеціаліста, звісно. Такого, як Адам Кей – лікар-ординатор, який ділиться реальними історіями зі своєї багаторічної практики. Він знає все про будні звичайного медпрацівника, про те, що відбувається в кабінетах і палатах: daily routine британських лікарів та їхніх пацієнтів, складні діагнози і фатальні помилки, кумедні випадки та дивовижні зцілення, моральні дилеми і професійні хитрощі, понаднормові години праці та майже цілковиту відсутність особистого життя. Будні супергероїв у білих халатах, приправлені тонким англійським гумором і щирим співчуттям. Ви будете здивовані тим, як багато спільного мають британські doctors та українські лікарі. Тож заходьте, вдягайте халат і приготуйтеся до того, що буде трішки боляче, смішно, сумно та загалом більш ніж просто захопливо.

УДК 821.111-312.6

ISBN 978-966-942-829-5 (серія)
ISBN 978-966-982-066-2 (укр.)
ISBN 978-1-5098-5865-1 (англ.)

© Adam Kay, 2017
© ТОВ «Видавництво “Віват”», ви-
дання українською мовою, 2020

Я не лікар (попри те, що іноді кажу інакше), та цю книжку призначив би всім і кожному. Вона гомерично смішна й до щему в серці сумовита; вона вичерпно розповідає, як це – опановувати себе, працюючи на передовій нашої улюбленої служби охорони здоров'я, яка нині переживає складні часи.

Джонатан Росс, теле- та радіоведучий,
актор і гуморист

Ця книжка шалено смішна, але під блиском її дотепних жартів ховається прискіпливий і глибоко особистий аналіз впливу служби охорони здоров'я на нас, а також можливість згубних наслідків, до яких може призвести наше ставлення до неї.

Марк Вотсон, гуморист і письменник

Позаяк я іпохондрик, то книжку Адама Кея читати побоювався. На щастя, вона неймовірно смішна – настільки, що в мене від реготу аж грижа вилізла.

Джої Ліцетт, гуморист

Як же довго я чекав на книжку про нашу службу охорони здоров'я, написану без звичної дурнуватої грайливості й сентиментальності, яка натомість зазирнула б у величезне трагікомічне підземелля системи; і ось така книжка

з'явилася. Надзвичайно весела оповідь про долю лікаря-ординатора, подана в найдрібніших деталях, з актуальною правдою та людяністю, що її, як ми всі сподіваємося, приховують лікарі за своєю зовнішньою холоднокрівністю.

*Джо Бренд, гумористка,
письменниця й акторка*

Ця книжка і веселить, і шокує, і засмучує, і соромить. Якщо, прочитавши її, ви не задивуєтесь тим, що роблять лікарі служби охорони здоров'я, ви є або невігласом, або депутатом-консерватором.

*Джон Найвен,
письменник і сценарист*

Якщо ми втратимо службу охорони здоров'я, щоденник Адама Кейа часів його роботи ординатором стане історичним свідченням про унікальну, проіняту співчуттям машину. У такому разі ця книжка буде не лише однією з найкумедніших, що я прочитав за своє життя, а й однією з найсумніших.

*Девід Вайтгаус, науковець,
письменник і ведучий*

До непристойності смішна, неабияк зворушлива та водночас страшна розповідь людини, яку розшматувала й виплюнула незграбна почвара, що її ми (дивна річ) любимо – Національна служба охорони здоров'я.

Мілтон Джоунз, гуморист

Яка кумедна і водночас гидка книжка – вона засмучує і змушує замислитись. Я отримала задоволення від кожної сторінки.

Джілл Менселл, письменниця

Цю книжку має обов'язково прочитати кожен, хто вдається до послуг служби охорони здоров'я, працює в ній чи навіть

озвучує стосовно неї свою думку. Ви будете сміятися, плакати, потім ще посмієтесь – і двічі замислитесь, чи варто взагалі народжувати дітей.

*Дін Бернетт, автор книжки
«Наш дивакуватий мозок»*

Дотепно вже з першої сторінки – дуже, дуже весело. Мені сподобалося.

*Кіт Вортон, автор книжки
«Невідкладна допомога»*

Через цю книжку я водночас голосно реготала і плакала. Книжка Адама вихоплює моменти з життя різних пацієнтів; з майстерністю оповідача, яка мені досі не траплялася, Адам розповідає про біль і радість тих, хто працює поряд із відчаєм, хворобою та смертю. Це просто чудова книжка.

*Професор Клер Герада, Кавалер Ордена Британської імперії,
колишня голова Королівського коледжу лікарів
загальної практики*

Вступ

Дві тисячі десятого року, провчившись шість років і ще стільки ж попрацювавши у стаціонарі, я пішов з посади лікаря-ординатора. Батьки мені цього не пробачили й досі.

Торік Генеральна медична рада поінформувала мене листом, що видаляє моє ім'я з медичного реєстру. Я не надто здивувався, бо на той час уже півдесятиліття не займався медициною¹, але на емоційному рівні це було велике діло – цю сторінку мого життя остаточно перегорнуто.

Новина, втім, була позитивною для однієї з кімнат у моєму будинку, яка звільнилася, коли я повиносив звітти – коробку за коробкою – старі документи, й почикрижив їх у шредері швидше за бухгалтера, що працював на Джиммі Карра². Що я вберіг від смертоносних пазурів, то це своє портфоліо часів підготовки. Усім лікарям рекомендують фіксувати власний медичний досвід – це називається рефлексивною практикою.

Дослідження Міністерства охорони здоров'я Великої Британії 2006 року з'ясувало, що громадськість (цілком обгрунтовано) вважала, що лікарі підлягають щорічному оцінюванню. Насправді в той час лікарі могли безтурботно собі працювати від дня здобуття ліцензії до виходу на пенсію, і ніхто не перевіряв, чи вони досі пам'ятають, яким кінцем шприц треба встромляти в пацієнта. Після розслідування у справі Гарольда Шіпмена 2012 року запроваджено процес переатестації, за яким лікарі тепер проходять її щоп'ять років. Якби звітки проходили технічний огляд раз на п'ять років, ви б, певне, нервувалися через не одну з них, що їдуть дорогою, проте, гадаю, це краще, ніж нічого. (Ідеться про британського гумориста та ведучого Джиммі Карра, якого 2012 року звинуватили в ухиленні від сплати податків. (Прим. пер.)

Гортаючи своє портфоліо вперше за багато років, я зрозумів: моя рефлексивна практика полягала в тому, що я, сидючи в кімнаті чергового лікаря, записував усе бодай чимось цікаве, що зі мною траплялося. Вийшов такий собі щоденник Анни Франк (хоча писав я його в гірших побутових умовах).

З-поміж кумедних та буденних випадків, численних сторонніх предметів, що їх треба було діставати в пацієнтів з різних отворів, та дрібної бюрократії я згадав про тяжкі години свого буття ординатором, про те, як вони змінили моє життя. Перечитуючи портфоліо, я відчував, якими завищеними та необгрунтованими були до мене вимоги, що їх тоді, однак, я сприймав як частину роботи. Були такі моменти, що я навіть не здригнувся б, прочитавши щось на кшталт «довелося пливти в Ісландію в жіночу консультацію» або «сьогодні з'їв гелікоптера».

Приблизно в той самий час, коли я заново переживав минуле, читаючи свої щоденники, лікарі-ординатори потрапили під вогонь політиків. Я гостро відчув, що лікарі не можуть донести свій погляд на події (імовірно тому, що постійно на роботі), і мене вразило, що громадськість не чує правди про те, що насправді означає бути лікарем. Замість просто стенати плечима та рвати свої свідчення на шматки, я вирішив щось зробити, щоб відновити рівновагу.

Ось що з цього вийшло: щоденники, які я вів, працюючи в системі Національної служби охорони здоров'я, з бородавками та чим завгодно. Як воно було – працювати на передовій, як це відбивалося на моєму житті та як одного жахливого дня я зрозумів, що з мене годі. (Даруйте за спойлер, але ж ви й «Титанік» дивилися, знаючи наперед, чим закінчиться фільм.)

Принагідно я роз'яснюватиму вам медичну термінологію та трохи докладніше розповідатиму про коло обов'язків на кожній роботі. Я ж бо не вчиню з вами так, як учинили з ординаторами: не кину вас посеред бойовища в очікуванні, що ви повинні знати, як діяти.

1

Інтерн

Вирішити піти в медицину – це як отримати електронного листа з проханням вибрати страви до меню різдвяного корпоративу. Звісна річ, ви про всяк випадок оберете курку, і дуже ймовірно, що все буде гаразд. Та що, як хтось за день до цього поділиться у фейсбуці лячним відео про методи промислового сільського господарства й ви ненароком станете свідком масового обрізання дзьобів? Що, як у листопаді помре Морріссі¹, а ви з поваги до нього вже не житимете, як раніше, коли тільки те й робили, що наминали м'ясо? Що, як у вас розвіється гостра алергія на гребінці? На жаль, ніхто не може пророкувати, що він захоче їсти шістдесят обідів по тому.

Кожен лікар вирішує йти в професію у віці шістнадцяти років, за два роки до того, як закон дозволяє надсилати в повідомленні фото своїх геніталій. Коли ви сідаєте і обираєте, які саме випускні іспити складати, то стаєте на стежку, що веде аж до пенсії або смерті, і, на відміну від різдвяного корпоративу, Джанет з відділу закупівель не обмінє свого сиру халумі на шпакках на вашу курку – якщо вибрали, то це надовго.

У шістнадцять з-поміж ваших причин йти в лікарі може бути щось таке: «У мене мама (тато) лікар», «Обожнюю дивитися

¹ Стивен Патрік Морріссі (нар. 1959 р.) – відомий англійський співак і композитор, экс-лідер гурту The Smiths; серед іншого, відомий як борець за права тварин. (Прим. пер.)

«Голбі-сіті»¹ чи «Хочу вилікувати рак». Перша та друга причини безглузді, а третя й була б доброю – попри надмірну серйозність, – якби не те, що коло цього заходяться науковці, а не лікарі. До того ж вимагати від людини в такому віці додержувати слова трохи неправильно – це наче вважати малюнок із написом: «Хочу бути космонавтом», який ви намазюкали у віці п'яти років, за обов'язковий до виконання договір.

Особисто я не пам'ятаю, щоб медицина якось раптово спала мені на думку; цей вибір радше зроблено за замовчуванням, так само як власники телефонів мають на них рингтон зі звуками маримби або стандартне фото гірського кряжа на робочому столі комп'ютера. Я виріс у єврейській родині (хоч єврейською вона була переважно з огляду на їжу); ходив до школи, де, як у казані, варилися майбутні медики, юристи та урядовці; а ще лікарем був мій батько. Стати медиком мені судилося.

Позаяк конкурс на медичних факультетах становить десятеро людей на місце, усі абітурієнти обов'язково проходять співбесіду і приймають лише тих, хто краще за всіх витримає цей допит. Вважається, що всі кандидати складуть випускні іспити на «відмінно», тому університети ухвалюють рішення про зарахування не за академічними критеріями. Звісно, це має сенс; лікар мусить бути психологічно придатним до своєї роботи: повинен уміти приймати рішення в умовах страшенного напруження, повідомляти лихі новини згорьованим родичам, щоденно мати справу зі смертю. Лікарі повинні мати рису, яку неможливо запам'ятати чи формально оцінити: хороший лікар – людина з великим серцем і розширеною аортою, через яку перекачується ціле озеро співчуття й людської доброти.

Принаймні так можна було б подумати. Насправді ж медичні факультети ні на краплицю цього не дають. Їхній ідеальний студент – це капітан двох спортивних команд, переможець

чемпіонату графства з плавання, перша скрипка молодіжного оркестру й редактор факультетської газети. Словом, навчання там – це наче участь у конкурсі «Міс Конгеніальність», хіба що без стрічки. Почитайте у «Вікіпедії» статтю про будь-якого відомого лікаря, і там неодмінно буде щось на кшталт: «Він став майстерним реґбістом у молодіжних лігах. Досяг успіху в бігу на довгі дистанції, а протягом останнього року навчання був віце-капітаном легкоатлетичної команди». Конкретно цей опис узято зі статті про такого собі доктора Г. Шіпмена¹, тому, вочевидь, ця система неідеальна.

Королівський коледж у Лондоні задовільнило те, що в старшій школі я з відзнакою склав іспити з гри на піаніно та саксофоні, а до всього ще й писав якісь гівняні театральні рецензії для шкільного журналу. За таких умов я ідеально підходив на роль медика, тож 1998 року спакував торби й вирушив у сповнену небезпеками подорож (дев'ять із гаком кілометрів) від Далічу до Південного Кенсінгтона.

Як ви можете собі уявити, вивчення кожного пункту анатомії й фізіології людського тіла та ще й усіх можливих його відхилень – завдання без перебільшення колосальне. Однак хвилювання від того, що колись я стану лікарем, було таке сильне, що я був ладен буквально змінити ім'я, немов супергерой або міжнародний злочинець. Це відчуття штовхало мене до мети всі ці довгі шість років.

І ось я став лікарем-ординатором². Міг би вже йти на «Володар розуму»³ та обирати тему «Тіло людини». Мої домашні

Гарольд Шіпмен (1946–2004) – британський серійний убивця, який, працюючи лікарем, убив щонайменше 215 своїх пацієнтів. (Прим. пер.)
Junior Doctor – це той, хто ще не став лікарем-консультантом. Класифікація трохи заплутана, бо багато хто з цих «молодших» лікарів досяг уже досить поважних літ, дехто залишається в цьому статусі протягом п'ятнадцяти років, устигаючи здобути науковий ступінь та інші кваліфікації. Це як у Вестмінстері всіх, крім прем'єр-міністра, нарекають молодшими політиками.
«Володар розуму» (англ. *Mastermind*) – британське інтелектуальне шоу, відоме складними запитаннями й суворими умовами для учасників. (Прим. пер.)

¹ «Голбі-сіті» (англ. *Holby City*) – медичний серіал британського виробництва; виходить в ефір від 1999 року. (Прим. пер.)

кричали б у телевизор, що мій вибір надто загальний та широкий і треба було вибирати про атеросклероз чи мозолі, однак вони б помилялись. Я вибрану тему подужав би.

Урешті настав час іти працювати в палати і, озброївшись усіма тими вичерпними знаннями, перетворювати теорію на практику. Моя внутрішня пружина стислася донезмоги – і яким ударом стало усвідомлення, що я чверть життя провів у медичному виші, а він анітрохи мене не підготував до життя інтерна, яке наче перемалювали з «Доктора Джекїлла та містера Хайда»¹.

Удень робота була стерпна, хоча й до отупіння нудна й відбирала безліч часу. Щоранку ви приходите на обхід палат, де вся ваша команда лікарів тупцюється біля кожного пацієнта. Ви плентаєтеся позаду них, наче загипнотизоване каченя, з турботливо зведеною й похиленою набік головою, занотовуючи кожен вислів старших: призначити МРТ, направити в ревматологію, записати на ЕКГ. Потім залишок робочого дня (а це, як правило, додатково чотири години, які не оплачуються) ви заповнюєте бланки й говорите по телефону. По суті, ви елітний особистий помічник. Це не надто схоже на те, заради чого ви навчалися в поті чола, та нічого із цим не вдієш.

Після нічних змін, проте, Дантівське пекло здається Діснейлендом: це суцільний жах. Переживаючи його, я розумів, що дарма думав, наче мої знання застосовуються несповна. Уночі інтерну видають маленький пейджер, що його ласкаво називають пищалкою, й перекладають на нього відповідальність за всіх пацієнтів у лікарні. За всіх і кожного, дідько б його взяв. Нічний старший інтерн з ординатором у цей час працюють у відділенні інтенсивної терапії: оглядають та при-

ймають пацієнтів, поки ви чергуєте по палатах, тримаючи стерно корабля у своїх лише руках. Корабля велетенського, охопленого полум'ям; корабля, яким вас насправді ніхто не навчив кермувати. Ви вмієте перевіряти серцево-судинну систему пацієнта, розбираєтесь у фізіології вінцевих судин, ба навіть якщо ви здатні розпізнати кожен ознаку й кожен симптом серцевого нападу, це зовсім не те, що самому з ним упоратися вперше.

Палата за палатою надсилає вам на пейджер сигнал, медсестри одна по одній викликають вас дати раду черговому кризовому стану – і цьому кінця-краю нема всю ніч. Ваші старші колеги шукають в інтенсивній терапії пацієнтів з конкретними недугами на зразок пневмонії чи перелому ноги. У ваших пацієнтів схожі біди, та вони вже лежать у стаціонарі: в них до цього знайшли щось серйозне. Скидається на пропозицію «створи свій бургер сам» у перекусній: хвороби пацієнтів сховані під шаром їхнього поточного стану, а стан – під симптомами: ось ви бачите пацієнта з пневмонією, якого поклали до лікарні через печінкову недостатність; в іншого пацієнта зламану ногу внаслідок чергового нападу епілепсії. Ви – це мобільна реанімація в одній особі та фактично без підготовки; вас заливають біологічні рідини (аж ніяк не приемні), ви оглядаєте нескінченний потік пацієнтів з гострими недугами, яких дванадцять годин тому доглядала ціла команда лікарів. Раптом ви починаєте тужити за тими шістнадцятьма годинами адміністративної праці (або, радше, за якоюсь компромісною роботою, яка більш-менш відповідала б рівневі вашої підготовки).

Пан чи пропав: або ви навчаєтеся плавати, або разом із вами тоне сила-силенна пацієнтів. Варто сказати, що від цього всього я відчував хворобливе піднесення. Звісно, праця тяжка; звісно, проведені на чергуванні години – нелюдське випробування; звісно, я бачив таке, від чого шрами на сітківках моїх очей досі не загоїлися, та попри все я тепер був лікарем.

¹ Ієрархія така: інтерн, старший інтерн, ординатор, старший ординатор, консультант. Нещодавно звання перейменували, і тепер це F1, F2, ST1–7. Попри це всі використовують стару термінологію – як тоді, коли шоколадні пластівці «Коко попс» на короткий час перейменували на «Чоко кріспіз».